

Foto: Hans Philip

Dunshammarmuseet

Nu finns det två stycken picknickbord vid Dunshammarmuseet! Tag med fikakorgen! Det finns en brygga nedanför museet, så det går att komma med båt också. Visste du förresten att Dunshammarmuseet tillsammans med Ängelsbergs samhälle, Oljeön och Engelsbergs Bruk är besöksmål inom Ekomuseum Bergslagen? Museets öppettider finns på första sidan av tidningen.

Gamla källor

I förra NU & DÅ kunde vi läsa om de fasta platserna som bergsmännen och andra hade i kyrkan 1628. För den som vill veta mer om de tidiga invånarna i Bergslagen finns Landskapshandlingarna, Domböckerna och Tiondelängderna.

Landskapshandlingar är benämningen på fogderäkenskaperna från 1539-1630. Dessa räkenskaper ordnades landskapsvis. Av bilden här bredvid, hämtad från Dalarnas handlingar, kan vi se att bergsmannen Englika bodde i Stabäck 1562.

Från de gamla **domböckerna** finns intressanta protokoll som lär oss mer om bergsmännens liv. "Hans Dieken var bergsman i Noreberg och tolfman vid lagtinget som Daladomare, riddaren Ingel Jönsson Pukeborn höll med allmogen på Noreberg 22 Febr. 1462.

Tolfmän; Ingel Jonsson, Anders i Halfvarsbenning, Tidie Pedersson, Hans Dieken, Bengt i Bråfors, Peder Jönsson i Håkonsbenning, Englika i Stabäck, Mats i Malintjärna, Jöns Hermansson, Ketilwaster i Homansbenning, Olof Ingelsson i Rosendal och Matts i Örbäck."

Tolfman kommer från att det fanns 12 nämndemän vid tinget. Den Englika i Stabäck som var tolvman 1462 var förmodligen farfar till den andra Englika som syns överst i bilden till höger, som är från 1562.

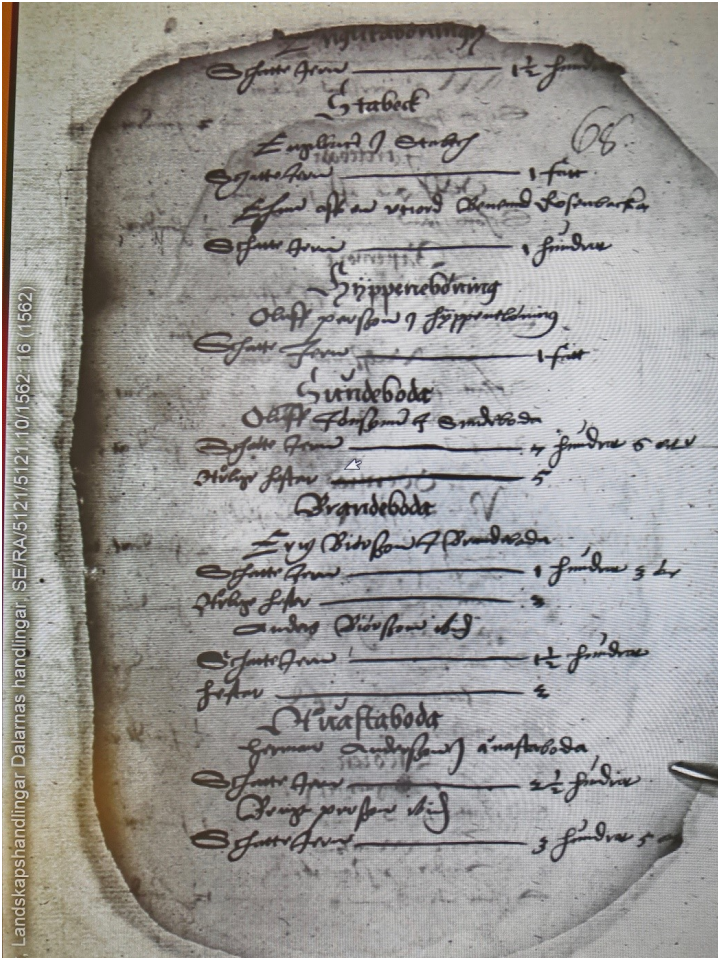
I **tiondelängderna** finns de som står för ett hushåll eller hemman. Vi får bli veta vilka bergsmän som blåst tackjärn, när och hur mycket. Tiondelängderna är i jämförelse med domböckerna systematiska. Man får uppgifter år efter år medan domböckerna endast ger uppgifter vid särskilda händelser.

Krister Forsberg

Kultur?

Ordet "kultur" riskerar att bli utslitet i dessa dagar. Det används i de mest skiftande sammanhang, inte minst av politiker. Nationalencyklopedien har en lång beskrivning av ordets olika innebörder, men den kan sammanfattas som "odling, bildning". Eftersom Wälabor Förr syftar till att odla kunskap om vår hembygd och att kommunicera denna kunskap till socknens folk, så är det således ett kulturprojekt. Varför skall då nutidsmänniskan ha en sådan kunskap om Hembygden? För min egen del har detta givit mig en känsla av djup förankring, av tillhörighet. Det är inte säkert att alla känner så idag.

Hans Philip

FÖR MEDLEMMAR I VÄSTERVÅLA (SOCKENS) HEMBYGDSFÖRENING

3-2017

"För en levande landsbygd med känd historia"

Ärgång 1

Aktiviteter under vår och sommar.

Våren är äntligen på gång och vi har haft årets första evenemang på Hembygdsgården. Återigen var det fullt hus på Fredagsmys med Allsång på Går'n som hölls 21 april. Tack alla som deltog och gjorde kvällen lyckad med sång, engagemang och skratt, det ger energi till att fixa fler sådana kvällar.

Foto Lollo Horn

arbetslag. Nytt för i år är att vi vid lunchtid tar en paus och äter grillade hamburgare med tillbehör som Hembygdsföreningen bjuder på. Ta gärna med barn och barnbarn!

Det traditionella midsommarfirandet föregås av blomplockning och stängklädning kvällen innan, ta åter med barn och barnbarn, ju fler vi blir ju vackrare blir stängen och buketterna på kaffeborden! Det är fortfarande oklart hur det blir med dans och sång.... Har du någon idé?

Lördagen den 8 juli testar vi om intresse för logdans finns. Vi tänker oss levande musik, lotteri, korv- och läskförsäljning, kaffeservering. Nötbackslagen kommer att göras festfin med björkar och gamla foton från folk i trakten mm. Har du fler eller andra idéer så hör av dig till mig! Vi behöver all hjälp för att detta ska bli möjligt!

För övrigt väntar jag på att vårvärmen gör det möjligt att påbörja arbetet med drängstuga/skomakeri i Kaplansboden! I år kommer gudstjänsten i samband med Hembygdens Dag den 23 juli att hållas på Hembygdsgården!

Det är mycket på gång och styrelsen hoppas på att få hjälp med att kunna genomföra alla evenemang, både med idéer och arbetsinsatser.

Slutligen letar vi efter ett gammalt utedass att komplettera gården med, snart är vi inte många kvar som sett ett, än mindre använt ett.....

Efterlysning

Vi har en ganska komplett Hembygdsgård. Men den saknar en viktig detalj. Har du något tips om hur vi kan skaffa en av gammaldags typ?

Är du inte medlem?

Betala medlemsavgiften 75 kr till föreningens bankgiro enligt nedan. Meddela namn och adress, samt e-mailadress om du har, till Hans Philip

Kommande arrangemang

- 21/5 Västansfors Västervåla församling har Familjedag på vår Hembygdsgård kl 10:00
- 27/5 Arbetsdag klockan 10:00. Föreningen bjuder på mat! 10:00-18:00
- 22/6 Majstången kläs 17:00
- 23/6 Midsommarafton på Hembygdsgården 15:00—17:00
- 8/7 Logdans klockan 19:00
- 23/7 Hembygdens dag. Startar med Gudstjänst på Hembygdsgården kl 11:00
- Augusti Fornminnesvandring en senare besked
- September Fredagsmys
- 10/12 Adventskaffe med gudstjänst

Nästa nummer av NU&DÅ planeras komma i början av augusti.

Fragment från förr

Västansjö och Vretarne

Mathies och Bero hette två personer som bodde i Västansjö 1371. Detta vet vi genom att Petrus Norberg skriver det i boken ”Engelsbergs Bruk”. Han citerar i sin tur källor från Tyskland. Samma information finns också hos Ortnamnsarkivet i Uppsala.

Kartbilden här nedan är inte så gammal, bara från 1859. Den dubbelprickade leden i Ämningen anger en vinterled, dvs man körde hästforor på isen. Andra kartor visar liknande vintervägar även på andra håll i socknen, tex på Mörrsjön.

En intressant detalj i detta fall, är att vinterleden har en avgrening in till gården Norr Västansjö, som också är markerad som Gästgivar-gård! Från den gården härstammar för övrigt Olssonsläkten i Halvarsviken och Karl Erik Westling som kom att slå ihop de båda gårdarna i Skrivargården för att senare sälja till Thorell som byggde Odensnäs.

Nästa karta är från ca 1905-1911. Att det var praktiskt att utnyttja isen för transporter, kan man förstå om man tittar efter vägar på kartan. Kroktigt eller finns inte alls! Idag skär 66:an tvärs igenom landskapet.

Kartor ur Lantmäteriets historiska kartarkiv.

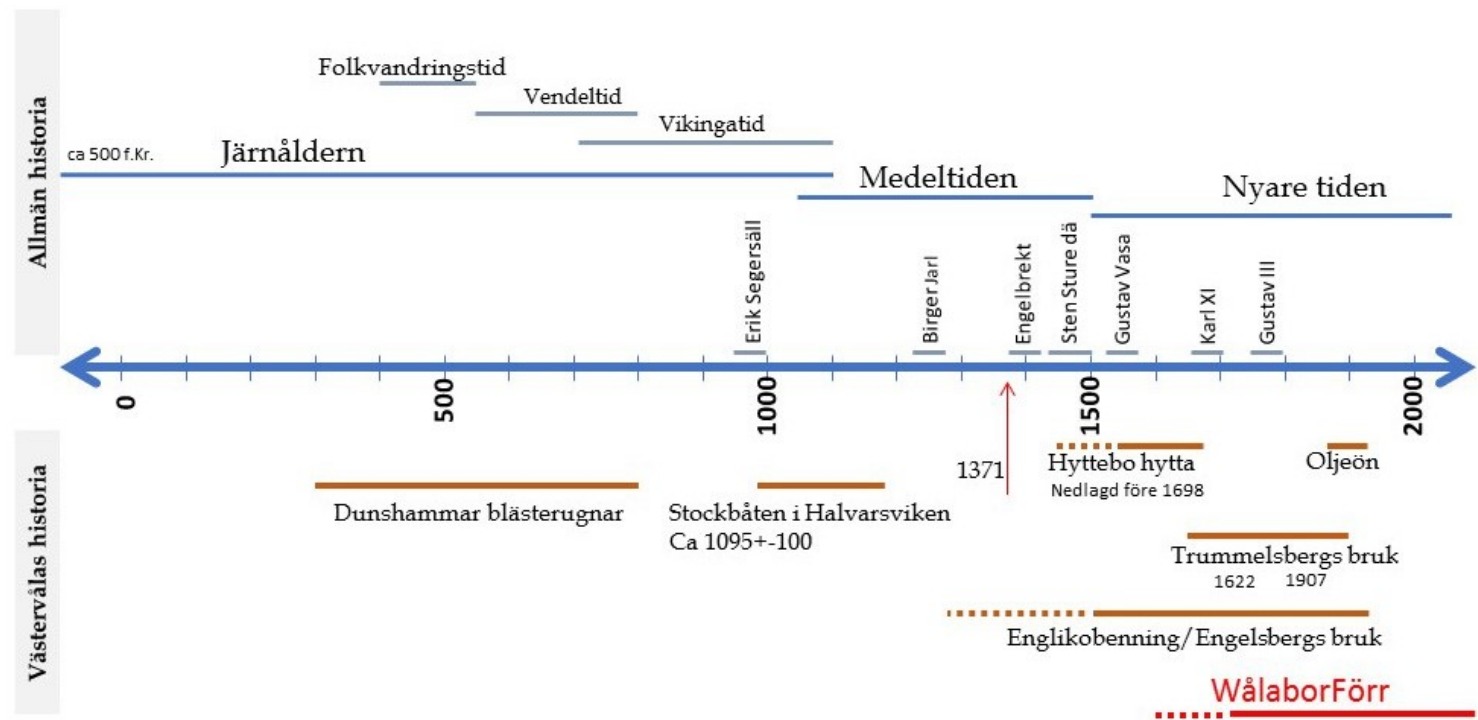
Med tiden.....

De flesta av oss har väl minnen från skolans historieundervisning. Bilden här nedan vill sätta denna allmänna historien i relation till vår lokala historia.

Några viktiga delar av det vi vet om vår lokala historia är medtaget i bilden. Men utöver detta finns också ett antal fynd från stenålder, vilka dels är ganska få, dels är svåra att placera in på en tidsaxel på ett A3-ark.

Men vi har alltså någon kunskap om bygdens senaste dryga 1500 år, och åtminstone för senare delen av perioden, finns dokumentation som gör att vi kan hoppas kunna öka vår kunskap, allt eftersom arbetet går vidare. Spännande!

En mer utvecklad tidsaxel finns på www.vastervala.nu under rubrikerna WålaborFörr, Historia.

Johan Våhlins grav

Skylt från en grav som inte finns längre. Bergsmannen Johan Våhlin föddes i Ombenning 1814 och avled där 1865 av smittkoppor. Han var ett av sockenskomakaren Per Anderssons och hustrun Anna Hindricsdotters sju barn. Själv var han gift med Anna Persdotter och de hade tre barn. (Skylten ingår i Hembygdsföreningens samlingar.)

”Socialtjänst”

Ur Västervåla sockenstämmas protokoll 1827 (Västervåla KI:2 (1778-1833) Bild 121 / sid 219)

År 1827, den 10 september, instego, på kallelse, Västervåla församlings respektive kyrkoråd uti Prostgården härstädes.

Företogs efter skedd laglig kallelse och på grund av framlidne Brukspatron Anders Hebbes testamentariska förordnande av den 14 januari 1824(?), utdelning av de till denna sockens fattiga för detta år anslagna intressemedel, (femtio) 50 Riksdaler Banco, och, efter av kyrkorådet skedd samvetsgrann prövning om vars och ens större och mindre behov samt med åsikt och kännedom av nyssnämnde Herr Patrons uttryckligt gjorda förbehåll, att behövande under de honom i livstiden tillhörige egendomar skola ovillkorligt njuta företräde, blevo här nedan antecknade nådens barn hugnade med den summa av berörde medel som för var och är här specifikt finnes utförd(?), nämligen: (se tabeller nederst och till höger)

Övriga fattiga i socknen

		Riksd Banco
Stentorpet	Hakens fänige barn	3
Västanbergs ägor	Erik Carlssons Stina	0.32
Dunshammar	Anders Anderssons barn	1
Sörby	Per Anderssons änka	1
	Krymplingen Erik Brandstedt	1
	Färnstens änka	2
Bondfallet	Änkan Brita Ersdotter	1
	Gamla pigan Greta Olsdotter	1
Fattigstugan	Gamla pigan Stina Ramnelius	2
	Änkan Stina Ersdotter	2
	Uslingen(?) Brita Andersdotter	4
Lilla Skomarbo	Gamla pigan Cajsa Hansdotter	1
Kvarnvreten	Avlidne Höks tvenne barn	2
	Isak Anderssons änka	1
Finnbo	Jan Janssons änka	1
Ombenning	Änkan Katarina Andersdotter	1
Sör Västansjö	Gamla pigan Stina Persdotter	1
Trummelsberg	Skog(?)	1

En riksdaler banco motsvarar köpkraft av ungefär 140 kr i dagens penningvärde, 2017.

Intressanta detaljer i detta protokollsutdrag, är dels den totala fattigdomen som avspeglas, dels sättet man nämner människorna. De flesta kvinnorna nämns som en mans änka. Olika omdömen skrivs ut på ett sätt som är otänkbart idag. Men man måste komma ihåg att ordens nyanser inte är exakt desamma som idag.

”Uslingen” Brita Andersdotter i Fattigstugan var nog inte en dålig människa med dagens ordbruk, men enligt Husförhörlängden var hon i uselt skick på grund av epilepsi.

Flacktorpet (Flacktjärnstorpet) kallas ibland Slinken och låg strax söder om den gamla Snytens station.

”Blind Lisa” var troligen inte blind själv, men hon var änka efter den blinde Anders Jansson.

På vilket sätt Hakens barn var fäniga, framgår inte, men de bodde tydligen kvar i Stentorpet när Hake själv flyttade till Fattigstugan och försörjdes av socknen, enligt Husförhörlängden. Tydligen fick han inget bidrag från Hebbes fond.

Gamla Pigan Stina Ramnelius var barnbarn till kyrkoherden Rhamnelius. Strängt taget borde hon heta Rhamnelia som kvinna, men båda namnformerna förekommer i kyrkböckerna.